

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Мартин Стефанов Канушев

Департамент „Философия и социология“, Нов български университет

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки
професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата
докторска програма Социология

Автор: Жения Иванова Иванова

Тема: *Ролята на свободното време в изграждането на младежки политики за приобщаване. Случаят на децата в риск.*

Научен ръководител: доц. д-р Дарин Войнов Тенев, Пловдивски университет „Пайсий Хилендарски“.

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № Р33-950 от 15.03.2021 г. на Ректора на Пловдивския университет „Пайсий Хилендарски“ (ПУ) съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема: *Ролята на свободното време в изграждането на младежки политики за приобщаване. Случаят на децата в риск*, за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, докторска програма Социология. Автор на дисертационния труд е Жения Иванова Иванова – докторантка в редовна форма на обучение към катедра „Социология и науки за човека“ с научен ръководител доц. д-р Дарин Войнов Тенев, Пловдивски университет „Пайсий Хилендарски“.

Представеният от Жения Иванова Иванова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва следните документи:

- ✓ Молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- ✓ Автобиография в европейски формат;
- ✓ Протоколи от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- ✓ Дисертационен труд;
- ✓ Автореферат;

- ✓ Списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- ✓ Копия на научните публикации;
- ✓ Списък с наукометрични данни;
- ✓ Декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи.

От представената автобиография категорично личи дългогодишната научна експертиза на докторантката в няколко стратегически важни изследователски полета: рискови групи, деца в риск и домове за социални грижи; човешки (детски) права, неправителствени организации и държавни (младежки) политики; центрове за личностно развитие, терапевтични дейности и организиране и провеждане на дейности с деца.

Този изключително значим практически опит представлява една пълноценна основа за успешното разработване, написване и защита на дисертация на тема *Ролята на свободното време в изграждането на младежки политики за приобщаване. Случаят на децата в риск.*

2. Актуалност на тематиката

Проблемът (предметът) на дисертационния труд е извънредно и болезнено актуален както за българското общество, така и за българската социология. От научна гледна точка цялостните и рефлексивните изследвания върху социалните домове за деца в риск у нас са критично недостатъчни. От научно-приложна гледна точка повишаването на степента на социална ефективност на държавните политики спрямо детската грижа е въпиеща необходимост. В този дисертационен труд е налице принципно съвпадение между социален проблем и социологически предмет; неоспорим факт, който го превръща едновременно в релевантен източник за бъдещи дълбочинни изследвания на резидентните институции и в надежден ресурс за практически иновации при постъпателната деинституционализация на съществуващата система.

3. Познаване на проблема

Няма съмнение, че докторантката познава изследователския проблем изчерпателно: в обобщена съвкупност, на различните нива на неговото съществуване и в поредицата от конкретни и ключови детайли. В методологическа перспектива качествено сравнително изследване на деца в риск от три страни-членки на Европейския съюз – България, Гърция и Холандия – разкрива неподозирани хоризонти за интерпретативен социологически анализ. В теоретична перспектива рефлексивното фокусиране върху мненията (разбиранията) на децата в риск за свободно време – „описателни истории“ за начина им на действие през свободното време и начина, по който те интериоризират свободното време – изгражда консистентен категориален модел, в който, чрез прецизна операционализация на понятията до емпирични индикатори, последователно се разгръща самото теренно изследване. В емпирична перспектива авторски проведените 85 индивидуални дълбочинни интервюта и събраните чрез тях

първични социологически данни представляват оригинален качествен материал за разгърнатото творческо въображение при формулирането на резултатите, изводите и заключенията на дисертационния труд.

4. Методика на изследването

Методиката, рефлексивно и критично разработена самостоятелно от докторантката, за провеждане на емпирично социологическо изследване е релевантна, произтичаща и изводи-ма от целта и задачите, поставени пред дисертационния труд. Проблемно-тематичната структура на основния методически инструмент, използван при провеждането на дълбочинните интервюта („чеклист – списък с предварително подготвени теми за обсъждане в неформален полу-структуриран формат, изготвен въз основа на формалния въпросник за качествено сравнително изследване) е адекватна емпирична техника за прецизна верификация на основните хипотези, заложи в теоретичния модел. В качеството на контролен изследователски метод за набиране на първична информация е използвано наблюдение: индивидуално – на поведението на всяко дете по време на провеждане на интервюта, колективно – на децата по време на различни дейности през свободното им време и институционално – на реалните условия за свободно време на територията на съответната резидентна услуга.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Аналитичната композиция на дисертационния труд непосредствено отговаря на съвременните научни изисквания и процедурни правила за проектиране, провеждане и представяне на подобна академична работа. Тя съдържа – с изключение на етичския пласт на изложението, посветен на постоянното търсене на отговори на въпроса „какво може и трябва да се направи, за да се подобри значително качеството на живот на децата в риск в резидентните институции“, многократно изразен под формата на лична позиция, оценъчни мнения и ценностни съждения – всички необходими елементи на едно професионално конструирано и реализирано социологическо изследване. Зад формалната структура на дисертационния труд (въведение, четири части, заключение, библиография и приложения с общ обем от 442 страници плюс 23 страници, от които 15 библиография (209 заглавия – 9 на български, 198 на английски и 2 на гръцки език) и 23 приложения) категорично откриваме оригинална констелация от социален проблем и научен предмет, основна цел и конкретни задачи, методологическа стратегия, теоретичен модел, работни хипотези, операционализация на понятията, емпирични индикатори, формален въпросник и неформален списък с теми, методика на регистрацията и методика на извадката, теренни техники за набиране на първичната информация (дълбочинно интервю и наблюдение), научни инструменти за качествен анализ, обработка, интерпретация, обобщение и заключения на социологическите резултати.

Научните приноси, формулирани и обосновани в края на автореферата, достоверно и релевантно отразяват действителните постижения на дисертационни труд. Сред тях специално трябва да бъдат открити иновативните моменти, допринасящи за възходящото развитие на българската социология в три ключови аналитични полета: социология на детството, на риска и на страданието. Но заедно с това отново искам да подчертая, че „етическият аспект“, който има за задача ценностно да легитимира „какво може и трябва да се направи, за да се подобри значително качеството на живот на децата в риск“ не е и не може да бъде социологически научен принос; той би могъл да бъде специфичен принос в областта на практическата философия, правната рационалност или моралната нормативност.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

В пакета документи докторантката е приложила шест научни публикации, от които две под печат, удостоверени със служебни бележки. Пет от публикациите са на български език; една – на английски език. Всички те са непосредствено предхождащи и директно обвързани с проблемно-тематичната насоченост на дисертационния труд. Въпреки че една от публикациите под печат е съвместна работа с друг учен няма съмнение относно тяхното авторство: те са лично дело, индивидуално постижение и професионален успех на докторантката. Същата констатация е налице и по отношение на дисертационния труд: той е авторско творение.

7. Автореферат

Авторефератът, представен от докторантката, съдържателно, изчерпателно и аргументативно възпроизвежда изследователската логика, основните резултати и ключовите изводи на дисертационния труд. Той е изработен според нормативните изискванията на релевантните правилници, българската научна традиция и актуалната академична практика.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Бих желал да поставя три важни въпроса, на които според мен докторантката в своята публичната защита е задължително да отговори и то по убедителен начин.

Първо, по какъв начин в дисертационния труд методологически се контролира фундаменталната разлика между социологическият пласт на изследването и нормативният пласт на етическия проект на автора?

Второ, отсъствието на други интерпретативни перспективи (на учителите, възпитателите, социалните работници, родителите, администрацията и т.н.) наред с гледните точки на 12-14 годишните деца в риск не изкривява ли обобщената социална диагноза на актуалната ситуация на социалната грижа от резидентен тип у нас?

Трето, кои са научните аргументи и шестте хипотези в теоретичния модел на дисертационния труд (неразбираемо защо непредставени в автореферата) да бъдат изцяло негативно

формулирани: всички те категорично пре-потвърдени при емпиричната им верификация и нито една от тях отхвърлена, в цялост, в дадена част или в отделен елемент?

Препоръчвам иновативните резултати, постигнати, обосновани и доказани в дисертационния труд да бъдат предложени на релевантните институции и интегрирани в държавните политики в сферата на социалните услуги за децата в риск.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа* научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на *всички изисквания* на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати *напълно съответстват* на специфичните изисквания на Философско-исторически факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката Жения Иванова Иванова *притежава* задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност Социология като *демонстрира* качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и *предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“* на Жения Иванова Иванова в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, докторска програма Социология.

16 април 2021 г.

проф. д-р Мартин Канушев